

Ouderparticipatie als paard van Troje

In de Deense kinderopvang is – onder invloed van het ‘nieuwe economische denken’ – een stille revolutie gaande. De doelstelling van voorzieningen voor jonge kinderen werd in de jaren zeventig diffuus gedefinieerd (bevordering van ontwikkeling, vrij spel). De tendens is nu doelstellingen explicieter te formuleren als economische investering, in socialisatie en het leren van jonge kinderen. Zelfs ouders worden onderworpen aan dit regiem.

DOOR: NIELS KRYGER – In de afgelopen jaren is de Deense overheid in haar beleidsvoorstellen rond voorschoolse opvoeding (0-6 jaar) steeds meer de nadruk gaan leggen op het formuleren van specifieke doelstellingen. Ze uit hierbij hoge verwachtingen rond het inschakelen van ouders bij het bereiken van deze doelstellingen. De nieuwe voorstellen houden in dat pedagogisch medewerkers *pædagogerne* niet alleen verondersteld worden een specifieke pedagogische aanpak te hanteren in hun werk met kinderen, maar ook gedeeltelijk worden gezien als adviseurs en onderwijzers van de ouders. Volgens een dergelijk beleid moeten ouders ondersteund en gestimuleerd worden – en in bepaalde gevallen zelfs gedwongen – om een actieve rol op te nemen, met het oog op het invullen van de nieuwe pedagogische verwachtingen.

‘Ouders moeten hun kinderen minstens 20 minuten per dag voorlezen.’ Dat verklaarde de minister van onderwijs, Christine Antorini, tijdens een persconferentie in mei 2012. Het voorlezen door de ouders was bedoeld als een concreet voorbeeld van een manier om ‘het leren in het dagelijkse leven van kinderen te verbeteren’. En in deze context heeft de professionele opvoeder de opdracht ervoor te zorgen dat de ouders deze ‘taak’ ook werkelijk uitvoeren. De persconferentie werd gehouden naar aanleiding van de publicatie van een rapport van een ministeriële werkgroep die ‘aanwijzingen voor de toekomstige ontwikkeling van voorschoolse voorzieningen’ (0-6 jaar) moest formuleren. Het ministeriële rapport omvat de bevestiging en concrete toepassing van twee specifieke doelstellingen

die sinds het begin van dit millennium in toenemende mate werden toegevoegd aan het opvoeden van kinderen en jongeren in Denemarken: 1) pedagogie als investering in het toekomstige arbeidspotentieel; 2) pedagogie als waarborg voor het verwerven door het kind van Deense regels en cultuur. De voorstellen leggen de bal in het kamp van het voorschoolse systeem, wat bij velen de vraag oproept of deze nieuwe richtlijnen het opheffen – of tenminste de aanpassing – impliceren van de manier waarop voorschoolse pedagogie tot nu toe werd voorgesteld. Voor we dit thema uitdiepen, wil ik graag het ‘traditionele’ Deense systeem toelichten.

Het traditionele systeem

Deense voorschoolse voorzieningen werden enorm uitgebreid in de jaren zeventig van de vorige eeuw, gebaseerd op een model dat een duidelijk onderscheid maakte tussen voorschoolse voorzieningen en onderwijs. Lange tijd overheerste de overtuiging dat de activiteiten in voorschoolse voorzieningen geen vooropgesteld ‘doelgericht’ leerproces mochten inhouden. De pedagogisch-reformistische benadering van (vrij) spel, anders dan de meer algemene ‘doelgerichte’ pedagogie van scholen, is een eigenschap die altijd beschouwd werd als tekenend voor het Deense voorschoolse systeem. Deze benadering vormde lange tijd ook het uitgangspunt bij de samenwerking tussen voorschoolse voorzieningen en gezinnen. Ouders verwachtten van de voorziening dat die het welzijn van hun kinderen verzekerde en hen leerde om ‘goede burgers te

worden. De leerdoelen die in voorschoolse voorzieningen werden toegepast, werden geformuleerd in termen van zorg, ontwikkeling en (vrij) spel. Dit concept kwam ook tot uiting in het taalgebruik, dat een duidelijk onderscheid maakte tussen medewerkers in voorschoolse voorzieningen, *pædagog* (kleuterleiders/pedagogisch medewerker in de kinderopvang), en medewerkers in scholen, *lærere* (leerkrachten).

De doelstelling om ieder kind een plaats te verzekeren in de voorschoolse voorzieningen is altijd als een verworven recht van de Deense welvaartsstaat beschouwd. Maar de laatste tien jaar is de verwachting dat de staat een dienst verleent, in de vorm van een voorschools systeem dat toegankelijk is voor alle ouders, verweven met een verwachting in de andere richting. Deze verwachting impliceert dat ouders hun kinderen vanaf een heel jonge leeftijd moeten toevertrouwen aan publieke zorg en opvoeding, en bovenal, publiek onderwijs. Statistieken tonen aan dat dit voor een groot deel ook gebeurt, veel meer dan in andere Europese landen. Ongeveer 97 procent van alle kinderen tussen 3 en 6 jaar worden buitenshuis opgevangen (vooral in voorschoolse opvang), net als 80 procent van de kinderen tussen 1 en 2 jaar en 18 procent van de 0-1 jarigen (BUPL statistieken, 2011).

De nieuwe verwachtingen rond de betrokkenheid van ouders zijn niet enkel gericht op gezinnen met kinderen die reeds gebruikmaken van voorschoolse voorzieningen, maar ook op die (weinig) ouders die hun kinderen niet aan deze voorzieningen toevertrouwen. Dit leidt in publieke en politieke debatten geregeld tot ongerustheid over de oververtegenwoordiging van

migrantenouders (die thuis geen Deens spreken) in die groep van ouders die geen gebruik maken van het educatieve aanbod. Als antwoord hierop worden *outreach* programma's opgezet om deze kinderen en hun ouders te betrekken, zodat ze de Deense gewoontes en cultuur leren kennen. Over het algemeen engageert de overheid er zich in toenemende mate toe om kinderen uit zogenaamde kwetsbare gezinnen te ondersteunen.

Integratie

Om terug te komen op de meest recente voorstellen door de werkgroep van de overheid: er wordt veel gesproken over de inclusie van kwetsbare sociale groepen. Hoewel de term 'Deense cultuur' niet expliciet wordt gebruikt, is het duidelijk dat het doel de integratie in de Deense institutionele cultuur is. Wanneer de minister van Onderwijs verklaart dat alle ouders hun kinderen minstens 20 minuten per dag moeten voorlezen, wordt impliciet verondersteld dat ze moeten lezen in het Deens! En als ze dit niet kunnen, worden ze verplicht niet enkel om de taal te leren, maar ook om hun kinderen naar school te sturen.

Maar het meest verrassende kenmerk van de ministeriële publicatie is het feit dat het discours over voorschoolse educatie nu wordt doorspekt met redeneringen die sterk aanleunen bij financiële overwegingen en investeringslogica. De nu wijdverspreide tendens op dit vlak (niet alleen in de OESO en de Europese Unie, maar ook in het algemene internationale veld) introduceert de investeringslogica nu zelfs in de pedagogische sector van Denemarken. Investerings op dit

domein worden verondersteld het BNP van Denemarken te verhogen, omdat de productiviteit van de bevolking erdoor zou verhogen. Het is de eerste keer dat een Deense beleidsverklaring over voorschoolse voorzieningen zich zo eensgezind schaart achter een dergelijke logica, en vreemd genoeg is het een sociaal-democratische minister die de ideeën en het beleid van de voormalige rechtse regering nastreeft. Investerings in 'doelgerichte' opvangvoorzieningen werpt meer vruchten af bij jonge kinderen omdat – zo wordt verondersteld – kinderen tussen 1 en 2 jaar meer ontvankelijk zijn voor leren dan kinderen die ouder zijn. 'Een investering van 1 cent in educatie van hoge kwaliteit brengt meer op dan investeringen later in het leven', zo stelt de werkgroep. Volgens de publicatie is het engagement van voorzieningen alleen niet voldoende: de ouders moeten ook worden betrokken. Daarom bevat een van de sleutelindicatoren de *'specifieke samenwerking met ouders om het leerproces van kinderen te ondersteunen en hun deelname aan pedagogische voorzieningen te bevorderen.'*

Het is te vroeg om te voorspellen welke impact een dergelijke beleidskeuze kan hebben, maar het is duidelijk dat er nieuwe ontwikkelingen komen op beleidsniveau. De nieuwe voorstellen moeten gezien worden in het licht van het feit dat de school en voorschoolse voorzieningen een belangrijke rol spelen in de socialisatie en het leerproces van jonge kinderen. Zo moeten gezinnen hun kinderen reeds van een jonge leeftijd 'delen' met de instellingen, die in zekere zin een 'tweede thuis' van het kind worden. Ideaal gezien zou dit de basis kunnen vormen voor

peer interaction tussen ouders en de medewerkers in voorschoolse voorzieningen. Onderzoek wijst uit dat communicatie tussen voorzieningen voor jonge kinderen en gezinnen in veel gevallen gebaseerd is op een gedeelde beeldvorming over het kind dat moet aangeleerd worden hoe te leven in de maatschappij. Maar tegelijkertijd kunnen in deze relatie potentiële conflicten huizen. Velen vragen zich af in welke richting de nieuwe trend de voorzieningen zal leiden, gezien het feit dat in deze beleidsvoorstellen de opvoeders beschouwd worden als zij die de ouders en hun aanpak in opvoeding kunnen beoordelen. Wat is de agenda op lange termijn op het vlak van pedagogische benaderingen en het partnerschap tussen (professionele) opvoeders en gezinnen? Zullen beleidsmakers erin slagen de opvoeders te overtuigen deze pedagogische rol tegenover de ouders op zich te nemen (een rol die tot nu toe veel diffuser was)? Wat zal er gebeuren als de medewerkers effectief deze rol opnemen?

Er rijzen nog andere vragen. In welke mate zullen voorschoolse voorzieningen – en onderwijs in het algemeen – onderworpen worden aan de ingrijpende logica van economische investeringen? En in welke mate moeten professionele opvoeders ouders onderrichten? En als ze dat al moeten doen, volgens welke pedagogische richtlijnen zal dat dan moeten gebeuren?

*Niels Kryger is hoogleraar in Pedagogische Antropologie aan het Departement van Educatie, Universiteit van Aarhus (Denemarken).
E: kryger@dpu.dk
www.dpu.dk/about/kryger*